

ВИЗНАЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГІРНИЧОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТАТИСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ

¹канд. техн. наук Берідзе Т. М.,

²канд. екон. наук Лохман Н. В.

¹Україна, м. Кривий Ріг, Криворізький факультет Запорізького національного університету;
²Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського

Abstract. The article deals with the components of sustainable development of enterprises of the mining enterprises complex. The indicators are provided that provide an analysis of the stability of enterprises in order to compare the actual results achieved by enterprises with established targets of the development strategy. The cyclical character of the market development necessitates the development and application of special systems of indicators-indicators, which investigate the state of affairs and provide an opportunity to form an idea in advance about the emerging threats for the successful activity of the enterprise. Using the methodology of statistical analysis allowed, within the framework of each component, to identify the dominant factors that provided the opportunity to conduct a comprehensive statistical analysis of the evaluation of the economic policy of the enterprise.

Keywords: enterprise, indicators, stability, sustainable development, integral indicator

Вступ. Забезпечення економічної стійкості суб'єктів господарювання є однією з найбільш актуальних задач будь-якої економіки. На теперішній час вирішення проблеми економічної стійкості, збалансованого економічного зростання ведеться досить активно [1, 2]. Стійке зростання економіки підприємств означає чітко виражений вектор темпів росту в межах визначених коливань, які мають позитивні значення. Стійкий розвиток економіки, у свою чергу, припускає не тільки позитивні значення росту економіки, але і нульові, від'ємні значення, які, проте, повинні перекиватися позитивними значеннями економічного росту. Сучасне підприємство - це досить складна структура, яка об'єднує в собі велику кількість активів абсолютно різної природи - від нерухомого майна до ділової репутації підприємства. Тому оцінку підприємства необхідно здійснювати з позицій всіх трьох існуючих оціночних підходів: витратного, прибуткового і порівняльного. Ці підходи не використовуються ізольовано, а взаємно доповнюють один одного, тобто для оцінки підприємств одночасно використовують методологію з різними підходами.

На теперішній час не знайдені конкретні шляхи подальшого зростання промислового виробництва. У наявності проблема відсутності якісної оцінки потенційно слабких і сильних сторін підприємства як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі з метою реалізації виробленої стратегії розвитку [3]. У динамічній конкурентній економіці підсумки діяльності підприємств визначаються якістю управління, яке у вирішальній мірі залежить від якості інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття рішень. Розвиток ринкових відносин, формування нової структури власності, зміна системи управління потребують формування адекватного цим змінам інформаційного забезпечення підприємницької діяльності, де головна роль належить загальним економічним показникам, які здатні наочно, комплексно та повно оцінювати стан підприємства і його перспективи [4]. Практика оцінювання раціональності управління довела доцільність створення системи статистичного моніторингу ефективності функціонування підприємства, що враховує специфіку промислового виробництва і його галузеві особливості. Побудова системи збалансованих статистичних показників, дозволить визначити складники соціально-економічної системи підприємства: економічні, соціальні, екологічні; з метою порівняння фактично досягнутих результатів діяльності підприємств із встановленими цільовими показниками стратегії розвитку, забезпечення несуперечливого, збалансованого, гармонійного розвитку соціально-економічної системи [5].

Результати дослідження. Гірничовидобувна промисловість традиційно вважається одним з індикаторів стану економіки. Попит на залізу руду і рідкісні метали є прямим наслідком розвитку самих матеріаломістких галузей, починаючи з машинобудування і закінчуючи високими технологіями. Ефективність функціонування гірничодобувного підприємства і саме його існування, особливо в нестабільних умовах перехідної економіки, в

значній мірі залежить від ефективності системи оцінювання економічного стану підприємства. Цілком слушним, на нашу думку є наступне поняття: під ефективним функціонуванням гірничого підприємства слід розуміти стан ефективного використання його ресурсів та існуючих ринкових можливостей, що дозволяє запобігати внутрішні та зовнішні загрози і забезпечує його тривале виживання, і сталий розвиток на ринку відповідно до обраної місії [6]. Для оцінювання сталого розвитку використовують відомі статистичні індикатори й класичні залежності. Однак, циклічний характер розвитку ринку із глибокими, слабо прогнозованими кризами, особливо останніх десяти років, зумовлює необхідність розробки й застосування спеціальних систем показників-індикаторів, що досліджують кон'юнктуру і дають можливість завчасно сформулювати уявлення про виникаючі загрози для успішної діяльності підприємства. Основними принципами в процесі формування системи показників-індикаторів економічного стану підприємства повинні стати простота проведення, оперативність розрахунків та збалансованість відібраних показників-індикаторів.

Проведений системний аналіз складників щодо економічного виміру підприємств, дає підстави, з метою отримання оцінки стійкого розвитку підприємств гірничорудного комплексу, використовувати систему збалансованих показників, яка містить наступні компоненти: показники фінансової стійкості, показники ринкової стійкості, показники організаційної стійкості, показник виробничої стійкості, показники техніко-технологічної стійкості, показник інвестиційної стійкості, екологічні показники. Така методика може бути використана для здійснення моніторингу сталого розвитку підприємств гірничорудного комплексу, що використовує як порівняльний, так і динамічний аналіз її параметрів.

Таким чином, фінансова стійкість – характеризує такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізації продукції, витрати з розширення та оновлення виробництва.

Виробнича стійкість – характеризує стабільність виробничого циклу підприємства, налагодженість його ресурсного забезпечення.

Ринкова стійкість – визначає конкурентоспроможність підприємства на ринку, а його конкурентоспроможність проявляється в конкурентоспроможності його товарів.

Організаційна стійкість – передбачає характеристику стабільності внутрішньої організаційної структури, налагодженість і оперативність зв'язки між різними відділами і службами підприємства, ефективність їх спільної роботи.

Техніко-технологічна стійкість – характеризується рівнем технічної бази підприємства, ступенем її відповідності сучасним вимогам і можливостям застосовувати нову техніку і технологію з урахуванням галузевої специфіки.

Інвестиційна стійкість - характеризує здатність підприємства до впровадження нових технологій і способів організації виробництва, до випуску нових видів продукції, виконання нових видів робіт, надання нових видів послуг.

Для підприємств ГРК не маловажною складовою є екологічна складова, оцінка якої надає можливість отримати оцінки екологічного стану підприємств ГРК.

Запропоновані наступні групи показників відповідно виділеним складникам.

Для показників фінансової стійкості з множини фінансових показників було виділено сім, більш менш головних з точки зору кращого відображення фінансового стану підприємств гірничорудного комплексу: коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт автономії; коефіцієнт маневреності; коефіцієнт постійного активу; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт забезпечення власними коштами; мультиплікатор власного капіталу.

Показники ринкової стійкості: з множини ринкових показників виділено три основні показники- коефіцієнт зміни об'єму продаж; частка ринку; коефіцієнт кількості оборотів товарних запасів.

Для визначення показника організаційної стійкості з множини організаційних показників виділено три основні показники: коефіцієнт ефективності управління; коефіцієнт економічної оргструктури підприємства; чистий прибуток на 1 робітника управління.

Визначення показників виробничої стійкості: рентабельність виробництва; фондовіддача; коефіцієнт виробничої стійкості.

Для визначення показників техніко-технологічної стійкості з множини техніко-технологічних показників виділено три основні показники: коефіцієнт гідності основних фондів; коефіцієнт оновлення основних фондів; коефіцієнт приросту основних фондів.

Показники інвестиційної стійкості: коефіцієнт інвестиційної активності; коефіцієнт фінансових інвестицій.

Відповідно до означених показників розраховані інтегральні показники, що визначають: фінансову стійкість (Іф), виробничу стійкість (Ів), ринкову стійкість (Ір), організаційну стійкість (Іор), техніко-технологічна стійкість (Ітт), інвестиційну стійкість (Іін).

Інтегральний показник економічної стійкості для підприємств гірничорудного комплексу буде мати вигляд:

$$I = \alpha_1 * I_f + \alpha_2 * I_r + \alpha_3 * I_{or} + \alpha_4 * I_v + \alpha_5 * I_{tt} + \alpha_6 * I_{in}, \quad (1)$$

де α_n - вага n-го узагальненого показника стійкості в інтегральному показнику, визначений методом експертних оцінок; I_n - n-й узагальнений показник відповідно фінансової, ринкової, організаційної, виробничої, техніко-технологічній та інвестиційній стійкості; n - кількість узагальнених показників, що визначають вид стійкості.

Визначена вага n-го узагальненого показника стійкості в інтегральному показнику методом експертних оцінок.

Таким чином, інтегральний показник:

$$I = 0,3 * I_f + 0,15 * I_r + 0,2 * I_{or} + 0,25 * I_v + 0,1 * I_{tt} + 0,15 * I_{in}. \quad (2)$$

Розраховано інтегральні показники в динаміці для Інгuleцького гірничозбагачувального комбінату Північного гірничозбагачувального комбінату, Центрального гірничозбагачувального комбінату та Південного гірничозбагачувального комбінату (рис.1).

Облік значущості окремих категорій економічної стійкості має пріоритетне значення у процесі забезпечення сталого розвитку промислових підприємств. Визначення коефіцієнтів вагомості по категоріям економічної стійкості може проводитися з використанням методу експертних оцінок.

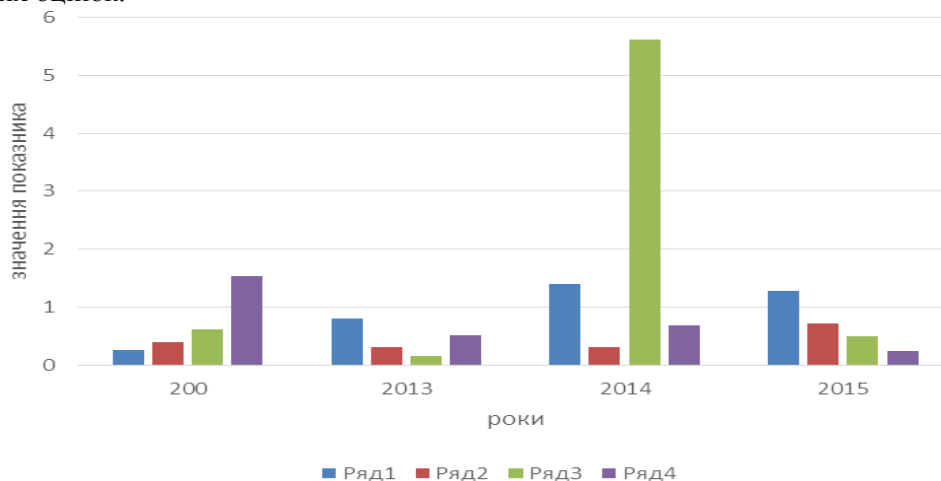

Рис. 1. Інтегральні показники Інгuleцького гірничозбагачувального комбінату (ряд 1), Північного гірничозбагачувального комбінату (ряд 2), Центрального гірничозбагачувального комбінату (ряд 3), Південного гірничозбагачувального комбінату (ряд 4).

Джерело: розраховано авторами.

Отже, виникає потреба в побудові адекватної й зручної у використанні управлінської моделі, на засадах статистичного моніторингу, оцінювання ефективності управління діяльністю гірничорудних підприємств з метою визначення раціональної економічної політики.

Висновки. Для економічного виміру сталого розвитку підприємств гірничовидобувної галузі Криворізького регіону, доцільно визначати складники: економічні, соціальні, екологічні, що забезпечують порівняння фактично досягнутих результатів діяльності підприємств із встановленими цільовими показниками стратегії розвитку, несуперечливий, збалансований, гармонійний розвиток соціально-економічної системи. Це дає можливість всебічно дослідити розвиток підприємств гірничорудного комплексу, зокрема, та гірничовидобувної галузі загалом. Проведений порівняльний статистичний аналіз дозволив визначити підприємства – лідери і підприємства – аутсайтери. У рамках кожної складової виділені домінуючі чинники, що забезпечило можливість провести комплексний статистичний аналіз оцінювання економічної політики підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шубравська О. Сталий економічний розвиток: поняття і напрям досліджень / О. Шубравська // Економіка України. – 2005.-№1. – С. 36-42
2. Міщенко С. П. Теоретичні засади стійкого розвитку підприємства / С. П Міщенко // Вісник економіки транспорту і промисловості -2011.- №36. – С. 168-171.
3. Ілляшенко С. М. Економічна безпека підприємства / С.М. Ілляшенко // Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника. – Суми: Університетська книга, 2012. – С. 803-818.
4. Страхова Л. П. Формирующий и регулирующий механизмы организации управления предприятием. Учебное пособие / Л. П. Страхова М.: ИНФА – 1994. – 307 с.
5. Берідзе Т. М. Системний підхід у визначенні економічного стану підприємств гірничорудного комплексу / Т. М. Берідзе // Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць. – Київ, 2013. – № 1 (148). – С. 107-110.
6. Должиков П. Н., Величко Н. М., Должикова А. П. Основы экономики и управления горным предприятием: Учебное пособие. – Донецк: «Норд-пресс». – 2009. – 200 с.